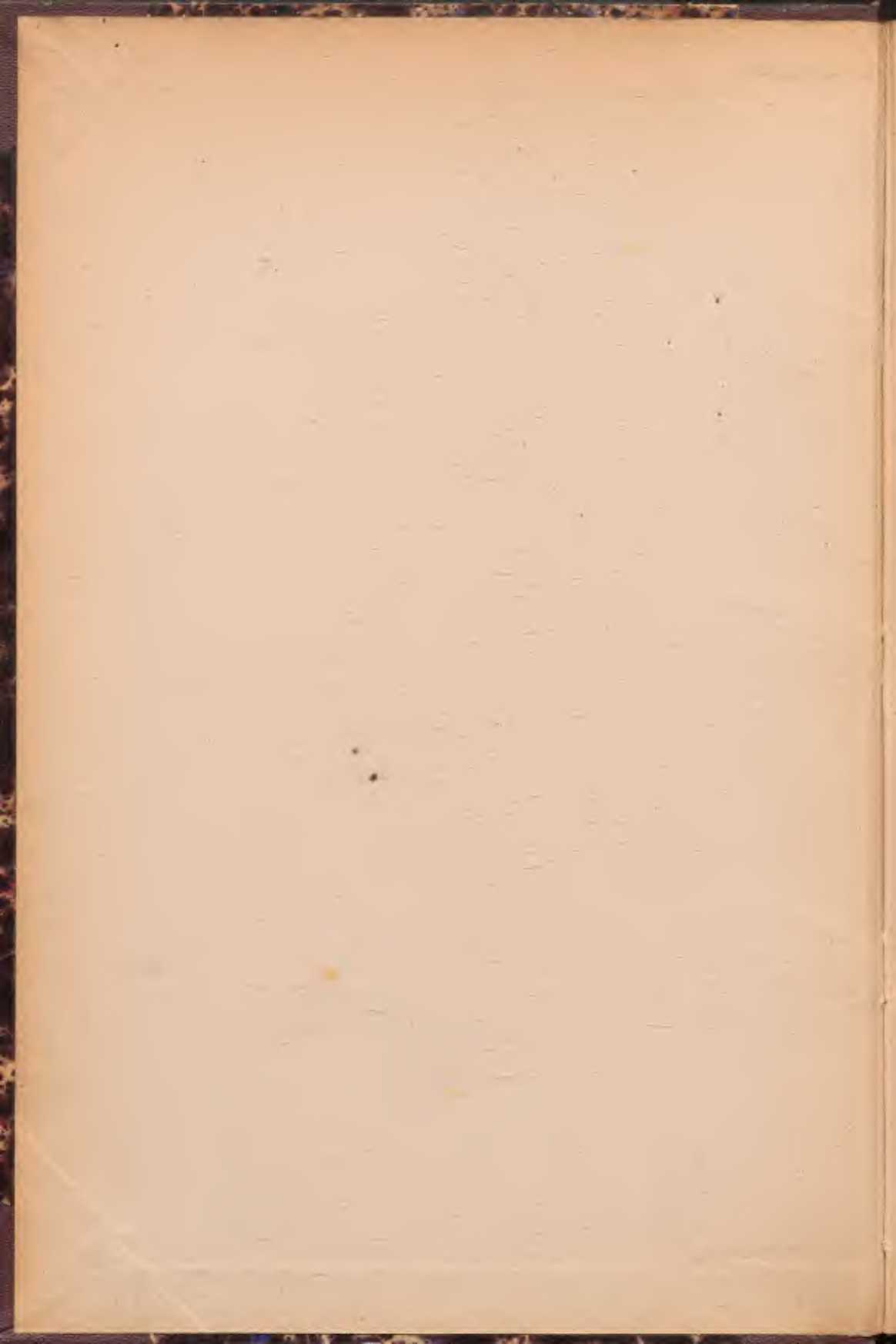
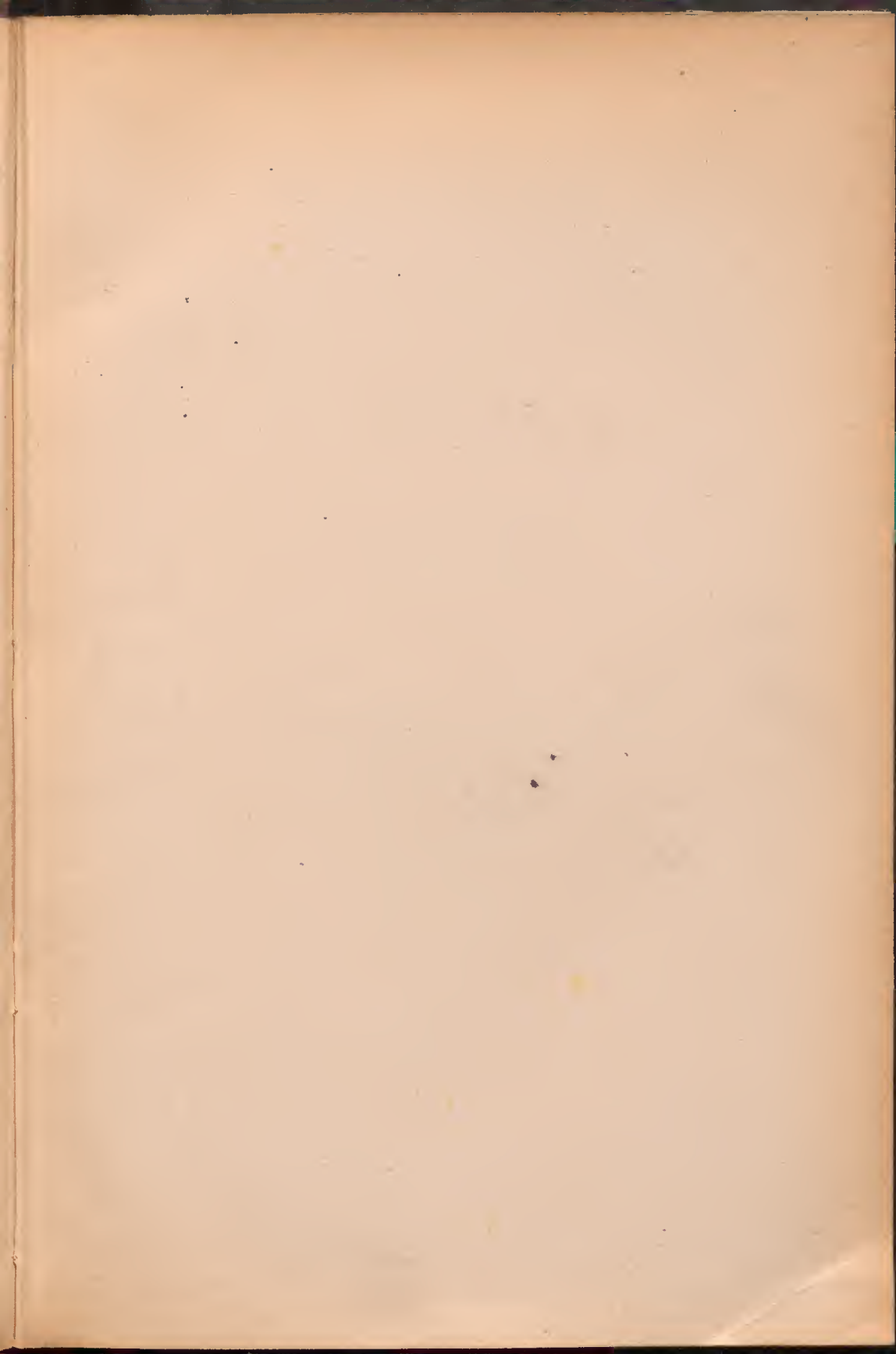
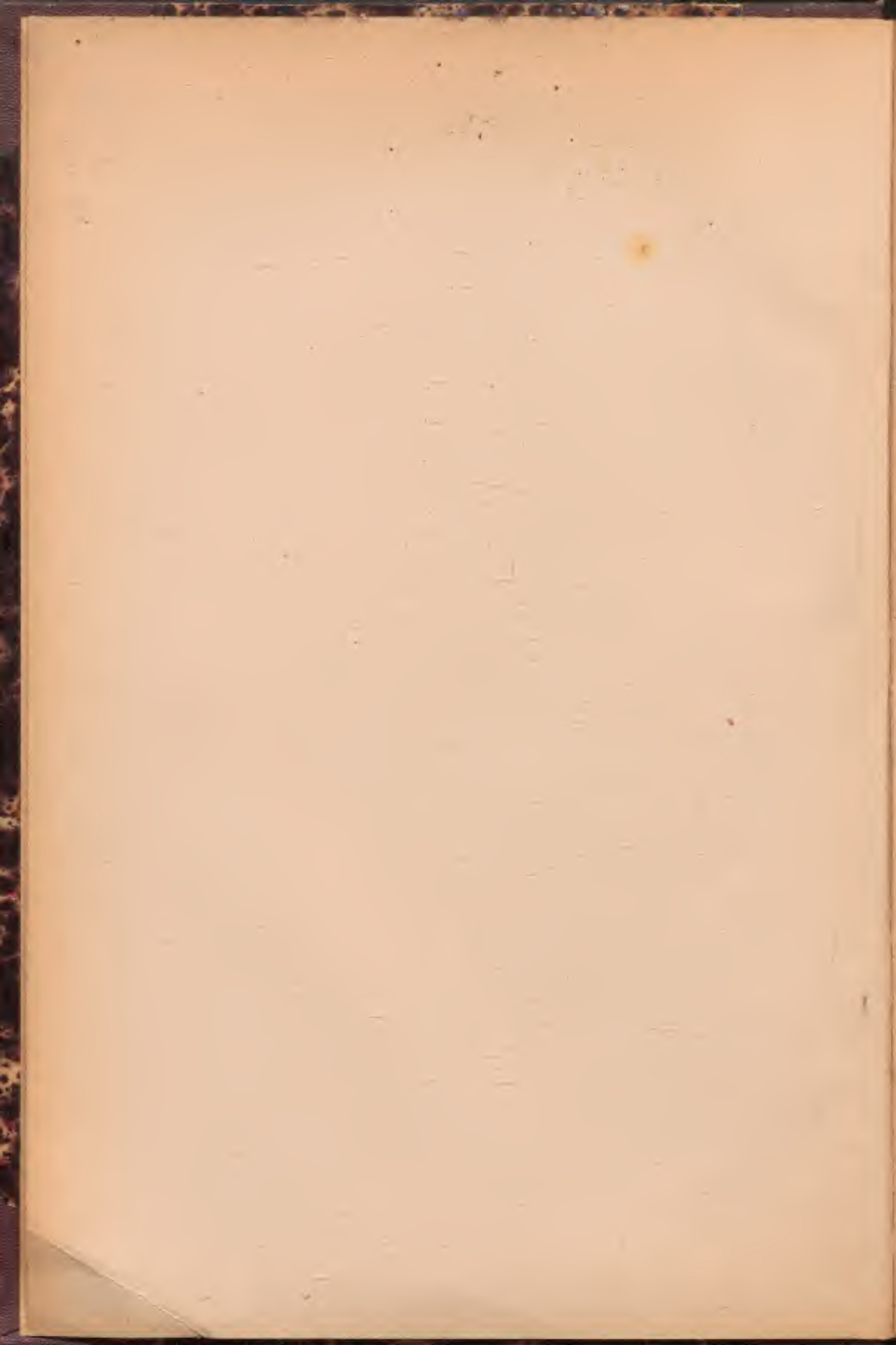

957

L. I. 6

ՊԱՏԿԵՐ

ՀԱՆԴԵՍ ԿԻՍԱՄՍԵԱՅ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻԻ 1

15 Ապրիլ 1894

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ՏՊԱՐԱՆ.

ՃԻՎԷԼԷԿԵԱՆ

Պապլը՝ Այն Ճառտէսի Թիւ 20

1894

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

1. ՊԱՏԿԵՐ Հանդեսն իր ճինգերորդ տարւոյն շեմին վրայէն. — Ս. Վ. Ն.
2. ԶՐՀԵՂԵՂԻ ԱԻԱՆԴՆ. — Ս. Վ. ՆԱԶԱՐԵԹԵԱՆ.
3. Հայատիպ նշխար մը. — Ս. Վ. ՆԱԶԱՐԵԹԵԱՆ.
4. ՊԱՏԱՐԱԴԱՄԱՏՈՅՑ. — Ս. Վ. ՆԱԶԱՐԵԹԵԱՆ.
5. Դսավիե Մարմիէն Էջ մը. — Յ. ՈՂՏԵԱՆ.
6. ՎԱՐՔ Ս. ՄՈՆԻՔԱՅԻ. — ՅՈՎՀ. Վ. ԱԲԷԿԵԱՆ.

Պ Ա Տ Կ Ե Ր

Հ Ա Ն Դ Է Ս Կ Ի Ս Ա Մ Ս Ե Ա Յ

Հինգերորդ Տարի

թիւ 1

15 Ապրիլ 1894

ՊԱՏԿԵՐ ՀԱՆԴԷՍՆ

ԻՐ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻՈՅՆ

ՇԵՄԻՆ ՎՐԱՅԻՆ

«Եւ այս անցանէ»

«Կրօնք եւ Գիտութիւն» սկզբնաբանն՝ զոր ընտրած է Պատկեր Հանդէսն իրեն ուղեցոյց, կը յիշեցունէ ինձ երկու դար առաջ եւ աւելի՝ մեզ նման Երկրագնտիս վրայ դեգերող Մեծի մը սկզբանց բնադրոյն, պարզ ու վսեմ. «Երկնից ճամբան թըռիչ կ'ուզէ, երկու թեւով կը յաջողիմք յայն. Կրօնք եւ Գիտութիւն»։ Նոյն սկզբամբ կնքեց իր Ուխտն այն Մեծն, որով Կաթողիկեայ Հասարակութիւնս կը պանծայ այս երկերիւր ամ. վասն զի ամենէն առաջ իրենն է եւ Աստուծոյ։

Նոյն բնադրոյն ունի եւ Հանդէսս, զիտէ ու համոզուած է առանց երկու թեւոց թռչին դադարն. Կրօնքն տալով աջ թեւոյն՝ եւ Գիտութիւն ճախոյն, անշուշտ է ճախրելոյն. ապահով համեմելուն՝ Քառամեայ շրջանն բոլորած, մատղաշ թեւերովն հուլանի, կենաց հինգերորդ շրջանին չեմին վրայ կեցած կը դիտէ անցեալն՝ որ սահեցաւ անդարձ. կը նայի ապառնոյն՝ անհոճն միջոց. . . կազմուպատրաստ է, կայտառ ու առոյգ. պիտի սկսի խոյանքն, . . . սակայն աչք մ'ալ անցելոյն. . .

«Կրօնք եւ Գիտութիւն» . . .

՚ի ճաճ էր արդեօք չորրորդ շրջանին վերջին օրերուն՝ կրօնական բաժնէն մոռնալ փառաւոր էջ մը:

Այն Անմահ Մեծն՝ զոր յիշեցինք՝ Երանաշնորհն Մխիթար, Կրօնից եւ Գիտութեան կնքով զրոյմած Ուխտէն կը նուիրէր Կաթողիկեայ Հասարակութեանս՝ վերջին օրերուն՝ բերկրալից ծերունի Զաւակ մը, Իւր յիմնամեայ Քահանայական ասպարիզին պսակաւն զարգարուն: Մխիթարեան Միաբանութեան Մայրաքաղաքիւ եւ Գաւառաց Վերատեսուէն՝ Վ. Հ. Աւգոստինոս Վ. Գոլյումճեան, Ս. Ղեւոնդեանց Քահանայից տօնին՝ (ըստ հին տումարի)՝ Ս. Փրկչի նուիրական Մայր տաճարին մէջ՝ ՚ի ներկայութեան Աստուածապատիւ Հոգեւոր Տեսաւն եւ համօրէն Եկեղեցական Ուխտին եւ աշխարհական պատուական կարգին, խայտալով կը կատարէր իր յիմնամեայ օծութեան դարձն. նուէր բողորապառուղ ընծայելով իր բազմաշխատ կեանքն՝ անցեալն եւ ապառնին ՚ի ձեռս Փրկչին Յիսուսի, կէս եւ աւելի դար առաջ Հանդրիական ծիծաղկոտ ափանց խաղաղիկ լճակին մէջ բարձրացած իմանալի Գողգոթայի խարուկին վրայ Սահականման ողջակիզումն յիշելով. ընդ ինքեան ՚ի խնամս Ամենատեսաւն յանձնելով զՄիարան Ուխտն անշուշտ — Սոյն այս Վեր. Հօր յուշն՝ կը զարթուցանէ յիս Կրօնից հիմնականն՝ Հեգոսթիւն. Խաղաղիկ կեանք. զորս մեծ ճարտարութեամբ իրարու հիսել եւ բունել ՚ի սրտին գիտցած է Նա: Այս առթիւ Ն. Ս. Ղեւոն ԺԳ Ս. Քահանայապետ՝ ըստ խնդրանաց Արհիա. Գեր. Իգնատիոս Վ.ի Կիւրեղ Առաջնորդի Մխիթարեան Ուխտին, յատուկ օրհնութեան թղթով պատուած էր զնորին Գերապատութիւն:

Աստուածապատիւ Հայրապետն՝ Ստեփանոս Կաթողիկոս Հոգեւոր Տէրն՝ ծայրագոյն Վարդապետութեան մատանեաւ բարձրացուցած՝ նորին Հեղութիւնն: Կրկին Մխիթարեան Ուխտք՝ Անառնեանք՝ Փրանկիոկեանք՝ Դոմինիկեանք՝ Վեղարաւորք՝ Լազարեանք եւ այլ Միաբանութիւնք եւ համօրէն եկեղեցական Դամն եւ աշխարհիկք՝ նուիրական սիրով մեծարեցին զԱրժանաւորն:

Նոյն պահուն էութեամբ եւ չաբաթներ առաջ եռանդեամբ, Պատկերի առոյգ Ոգին՝ առանց Սիրովբեական կայծախնացայտ բոցերէն վարանելու, լոխկ մնջիկ կը թառէր նոյն սրբազան Սեղանին մօտ, ուստի գոգցես Հեգիկ Պաշտօնէին հուսկ վերջին հանգիսական աղերսք կը ափռէին Հեղութեանց Աստուծոյ առ-

ջեւ, Մաղթեց Ոգին ալ, այլ լռիկ չատ խօսեցաւ, այլ մնջիկ
Եղաւ արդեօք չլսող մը . . .

Այս կասկածն էր որ կայտառ հոլաթեւեանն կասեցուց պահ
մը խորհրդով, նայեցաւ անգամ մ'ալ անցելոյն, գոչեց մեծա-
ձայն. — Եթէ այլք հարկւր զգացին՝ ես հազար. եթէ այլք
ըիւր մաղթեցին Քեզ Դերարգոյ Հայր Աւգոստինոս՝ ես բիւ-
րուց բիւր:

Ժամանակ չէր յամելոյ, կնքեց ճակատն, վերուց աչքն,
կաթկաթեց թեւերն, Կրօնք եւ Գիտութիւն գոչեց ու ճախրեց:
Անգուլ ոյժ մաղթենք մատղաշ թեւերուն:

Բերա Կ. Պալէ
15 Ապրիլ 1894

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆ

ԶՐՀԵՂԵՂԻ ԱԻԱՆԴՆ

ԸՍՏ ՀԻՆ ԱԶԳԱՑ

Շարայարութիւն (*) եւ վերջ

Ճշմարիտ էր գիտութեան այն պահանջն՝ թէ քանի որ համ-
աշխարհիկ եւ սոսկալի պատահար մը ընտելեան յեղաշրջում
մը պատճառած է՝ պէտք է որ գէթ լուսաւորեալ ազգաց մէջ
յիշատակութիւն մը գտնուի այդ պատահարին: Արդար է այս
պահանջն եւ ոչ ոք կարող է հակառակիլ, միայն ինչպէս որ
ղիտել տունք՝ այդ յիշատակութեանց անգոյութիւնն չեմք կըր-
նար հետեւցունել յիշատակարանաց ցարդ մեր ձեռքն հասած
չլինելէն. վստն զի այդ յիշատակն երէկուան դէպքն չէ եւ ոչ
ալ այդ ծաղկած ազգերն այսօր իրենց առաջին վիճակին մէջ
են. հնախօսութիւնն զեռ չատ աշխատելու ասպարէզ ունի եւ
օրուան լուսատու է:

(*) Տե՛ս Պապէր Դ. Տաբէ, Բէ- 23:

Այս խնդրէն դուրս՝ մենք ըստ բաւականի վկայութիւններ յառաջ բերինք, գրեթէ արեւելեան ամեն ազգեր՝ կ'ենթադրուի ծագկած եւ քաղաքակիրթ ժողովուրդք՝ ջրհեղեղն յիշատակած են իբր սոսկալի հարուած մը աստուածոց՝ որով ընաձինջ սպառած են կենդանական շունչն երկրիս վրայէն, եւ միայն Նոյ մը կամ Հասիս — Ատր մը աստուածահաճոյ կամ գէթ միոյն յաստուածոց հաճոյ գտնուելովն՝ նաւով մը՝ յորում մտաւ ինքն եւ իր մերձաւորքն եւ կենդանական ցեղէն զոյգ զոյգ՝ ապրեցան այդ հեղեղէն։ Դիտելի է որ գրեթէ ամեն աւանդութիւնք Ազաւնոյ մը յիշատակն կը ձայնեն։ Դիտելի է դարձեալ ջուրց երեք տեսակն, անդնդայինք, երկնային սահանք, ծովուց եւ գետոց հոսանք, որով կը ծածկուի ցամաքն եւ նաւն լողալով կ'երթայ կը բախի լեռանց կողի մը, ոմն Հիմալայայ կ'ըսէ, ոմն Նիդերի. եւայլն։

Այս վկայութիւնք Գիտութեան առաջին պահանջման օրինաւոր յագուրդ պիտի տային ըստ ինքեան, եւ սակայն Երկրաբանութիւնն միշտ կը հակառակի, դրութիւնն է։ Քամի որ Ասիա՝ որ մարդկութեան խանձարուրքն է եւ որքանն գիտութեանց եւ լուսաւորութեան վառարանն, կը հաստատէ այդ արկածն, կարծեմ թէ որ եւ է մեծադոյն փաստ մը Եւրոպա չէ կարող մեղմէ խնդրել այլ եւս։ Զրհեղեղին դէպքն ընդհանրապէս ասիական եւ եգիպտական եւ յունական հնադրութեանց մէջ կը կարդանք, չգարմանանք, վասն զի քաղաքակիրթ եւ լուսաւորեալ ժողովուրդ միայն անոնք էին։ Եւրոպա ձայն չունի եւ չէր կարող ունենալ, վասն զի մարդն դեռ եւս այդ ծանծաղուտ հողին վրայ ոտք զրած չէր, եւ թերեւս իսկ Եւրոպիա ջրոց արգանդին մէջ բեղմնաւորուած չէր յայնժամ։ Հետեւաբար ջրհեղեղին ըստ Գրոց տրուած պատժական երեւոյթն կ'ամփոփի միայն մարդաբնակ երկիրներու վրայ, որ էր իսկութեամբն Ասիա։ Այսպէս ջրհեղեղն մասնակի ըստ տարածութեանն՝ այլ համաշխարհիկ կ'ըլլայ ըստ մարդկութեան, վասն զի բոլոր մարդկութիւնն եւ կենդանական շունչն ընալորոյս ապականեց։

Ոչ երկրաբանութիւնն եւ ոչ այլ գիտութիւնք՝ թէ եւ հնախօսականք՝ սակայն ջրհեղեղին որոշ ժամանակն չեն կարող սահմանել, ոչ իսկ որոշել Քրիստոսէ 2000 տարի առաջ երկրաբնտիս ցամաքային վիճակն։ Ափրիկէ կղզի՝ մ'էր՝ ինչպէս այսօր, թէ ոչ, Եւրոպիա ինչ կապ ունէր յայնժամ ասիական ցամաքին հետ, ոչ ոք գիտէ, գուցէ թէ 'ի սպառ իսկ կղզիացած

էր Ասիա, ուսկից ոչ մարդ եւ ոչ կենդանական շունչ մը մինչեւ ջրհեղեղ անցը մը փորձել խորհած ըլլար զէպ 'ի միւս ցամաքներն: Այսպէս հնար է թէ մասնակի ըստ տարածութեան՝ այլ համատարած ըստ կենդանութեան՝ ջրհեղեղ մը ողողած է զերկիր, ինչպէս կը վկայեն Գիրք եւ արտաքին աւանդութիւնք:

Հնդիկ Գիրքն հաստատապէս եւ ընդերկար կը պատմեն ջրհեղեղն. ձենացիք կը յիշատակեն նոյնպէս մեծ ահաւոր ողողում մը՝ որով երկնային զաւակին (ձենական) ազգն եւ երկիրն ապականեցաւ: Երկրաբանութիւնն այս կրկին վկայութիւնքն կը ջրէ փութով եւ դիւրաւ. վասն զի՝ կ'ըսէ՝ Հնդկաստանի Եօթըն գետերն պորտկալով եւ մեծ ողողմամբ երկիրն ծածկելով եւ սոսկալի հողմայուզի եւ փոթորկի պատճառաւ ծովն ցամաքի վրայ զիջուելով, երկրաշարժի ցնցմամբ հողն ճաթոտելով եւ սոսկալի ջրոսներ հանելով՝ ապականած է հնդկական հողին մի մասն. այս արկածն որ բացարձակ երկրաբանական զէպք մ'է՝ պատճառ եղած է այդ զրոյցն հիւսելու, կ'ըսեն:

Իսկ չինականն՝ ծանօթ Դեղին գետին նոյնպէս երկրաբանական պատճառներով զեղումն՝ կը համարին պատճառ ջրհեղեղեան նկարագրին: Նոյն բանն արդէն իսկ Եփրատայ համար դարդ շարունակած են կրկնել. ըստ այսմ ջրհեղեղն ուրիշ բան չէ՝ բայց եթէ Եփրատայ եւ այլոց եւ Եօթն Դետոց եւ Դեղին գետին եւ Նեղոսի՝ եւ եթէ ուրիշ տեղ մ'ալ նման արձանագրութիւն մը գտնուի՝ նոյն տեղւոյն նշանաւոր գետին երկրաբանական պատճառներով յառաջ բերած մեծ ողողումն. ասոր հետ միացունելով մերձակայ ծովուց փոթորկի կամ հողմայուզի ազդեցութեամբ ցամաքի վրայ զիմնն, եւ երկրաշարժի սոսկալի ցնցմանց ծնած հողային փռուկներէ ներքին ջուրց հոսանք ժայթքելն, (եւ վասն զի ընդհանրապէս այս երկրաբանական զէպք սոսկալի տեղատարաւներով կը զուգին) ուստի երկնային սահանաց հոսումն ալ միացունելով՝ կ'ունենամք ջրհեղեղն ըստ երկրաբանութեան:

Արդ ո՞ւր է մեր եւ երկրաբանութեան խտիրն: Ս. Գիրք չեն ըսեր թէ ջուրն դոյլերով ծառերէն վար թափեցան. «սահանք երկնից բացան», «հոսանք անդնդոց պատառեցան». ըսել է թէ մարդկութեան բնակելի եղող երկիրներն ներսէն եւ զրսէն ջուր ժայթքեցին եւ մարդիկն կորան. խտիրն հաստատուած է Աստուծոյ գործակցութեան վրայ. վասն զի կրօնքի հետ է կռիւն, Աստուծոյ գոյութեան հետ է պայքարն, Երկրաբանք կ'ուզեն

Նիւթակրօնութեան հետ կապել իրենց զուտնս՝ խնդիրն կը փոխուի այլ եւս։ Բայց ինչ օգուտ այն ատեն այդ պահանջէն՝ զոր իրաւամբ Նրկրաբանք զրին մեր առջեւ։ — Քանի որ առհասարակ մարդկութեան համար էր այդ պատահարն եւ ամենն կրեցին այդ անցքն, առհասարակ ամենքն դէթ յիշատակութիւն մը պէտք է ունենան այդ անցից։ Ահա ասիական ցամաքին մեծամեծ ժողովուրդը նոյն աւանդութիւնն մեզ հասուցած են, եւ դեռ եւս կրնամք հետազօտել եւ շատ բան ալ կը գտնեմք անծանօթից մէջէն, ուրեմն ընդունիմք թէ այդ գէպը կատարուած են։ Քանի որ այդպէս է՝ ուրիշ պատճառ մը կը գտնէ Նրկրաբանն եւ կ'եզրակացունէ՝ թէ ատոնք առանձինն եղական երկրաբանական դէպքեր են. կ'եզրակացունեմք մենք ալ՝ թէ այդ եզական դէպքերն՝ (որոց ոչ ինքն Նրկրաբանն ներկայ էր եւ ոչ մենք, որոց ոչ ինքն ժամանակն կրնայ սահմանել եւ ոչ մենք), կցելով իրարու հետ՝ կ'ունենամք սահմանաւոր ըստ տարածութեան եւ համատարած ըստ մարդկային բնակութեան ջրհեղեղն, զոր Ս. Գիրք կը նկարագրեն մեզ։ Ժամանակն իրաւ է թէ մենք ալ չեմք կրնար սահմանել, սակայն աւանդութեանց նոյնութենէն կրնամք որոշել ծագման կէտն։

Գալով կրօնական գաղափարին՝ ամենեւին հակառակ չէ ըստ տարածութեան մասնակի՝ եւ ըստ մարդկային եւ չնչաւոր սահմանին՝ համատարած համարելն զՋրհեղեղ, եւ մանաւանդ թէ կրօնից եւ զխտութեան հետ հաշտ. վասն զի նախ Ս. Գրոց խօսքն բացատրելու համար պէտք է երկրաբանօրէն ցամաքի այն օրուան վիճակն բացատրել. որչափ էր յայնժամ ցամաքն, եւ որչափ ծովն. Ներսիոյ մեծագոյն մասն ծովու տակ կը քընանար դեռ եւս։ Որչափ էր մարդկային բնակութեան սահմանն, մինչ զՍ. Գարձեալ յառաջ բերելով Ս. Գրոց թուիքն կը տեսնեմք՝ որ կ'ըսէ. — «Ապականեցաւ երկիր առաջի Աստուծոյ . . . ջուրք բազմացան յերկիր եւ ամենայն լերինք բարձունք որ 'ի ներքոյ երկնից ծածկեցան, եւ վերացաւ ջուրն հնդկատասան կանդնաւ եւ մեռաւ ամենայն մարմին որ 'ի վերայ երկրի, թռչունք եւ անասունք եւ գազանք վայրի եւ որք սողան 'ի վերայ երկրի եւ ամենայն մարդ։ Եւ ամենայն որ ունէր շունչ կենդանի յանդուս իւր 'ի վերայ ցամաքի՝ մեռաւ»։

«Եւ ջնջեաց Աստուած զամենայն հասակ որ 'ի վերայ երկրի 'ի մարդոյ մինչեւ յանասուն եւ 'ի սողունս եւ 'ի թռչունս երկնից»։ Ս. Գրոց այս բացատրութիւնք բնաւ զմեզ չեն ստիպեր

համայնատարած ջրհեղեղի ըստ ինքեան աւելորդ գաղափարն յղանալու. քանի որ Սկզբնական պատճառի կատարեալ եւ անհրաժեշտ ուղիղ գաղափարն ունիմք՝ ինչո՞ւ ենթադրեմք կամ կարծեմք այնպիսի բան մը որ ըստ ինքեան հարկաւոր չէ. աւելեւ քան սկզբնական պատճառէ մը կախումն ունի, ուստի ըստ Նիւթակրօն երկրաբանից չեմք բնաւ անմտանար պնդելու՝ թէ պարզաբար Նիւթական պատճառի մը ծնունդն ըլլայ այդ ահաւոր յեղաշրջումն, անկախ որ եւ է կարգադրիչ զօրութեան մը կամքէն, այլ ընդհակառակն կ'ընդունիմք՝ որ երկրաբանական մեծամեծ պատճառներէ յառաջ եկած են այդ անցք, սակայն միշտ եւ անհրաժեշտ անըմբռնելի սկզբնական իմացականութեան՝ Աստուծոյ՝ կամօք. վասն զի վերջապէս Աստուած զոյլ մը ձեռքն երկնքէն ջուր չպիտի թափեր վար մարդոց եւ շնչաւորաց վրայ. իսկ քանի որ Սկզբնական պատճառի կամքն էր գործօղն՝ ինչո՞ւ իր կամքէն դուրս սահման մը հնարել դժել, մարդիկ եւ շնչաւորք պիտի պատժուին, ինչո՞ւ այդ բնական սահմանէն դուրս բանադատեմք մեր միտքն:

Ս. Գրոց խօսքն աւելի բան չըսեր. Ծննդոց Ե. (54 — 57) կը տեսնեմք. — «Սուքն կը տիրէ ընդ ամենայն աշխարհ». «Կ'աճի սուքն օր քան զօր 'ի վերայ ամենայն երկրի»: Բ. Օրինաց Բ. (25) «Այսօր պիտի սկսիմ ձեր զինուոց ահն եւ երկիւղն արկանել 'ի վերայ ժողովրդոց որ 'ի ներքոյ ամենայն երկրի»: Թագ Ժ. (24) «Երկիր ամենայն կը փափաքի Սողոմոնի երեսն տեսնել»: Գործք. Բ. (5). «Պենտակոստէից օրն յերուսաղէմ ժողովեալ են յամենայն ազգաց որ են 'ի ներքոյ երկնից»: Սովորնիա Ա. (2. 4). «Ապականեցից ապականութեամբ մեծաւ զորս 'ի վերայ ամենայն երկրի. ապականեցից զմարդ եւ զանասուն. զթռչունս երկնից եւ զձկունս ծովու, զկուռս ընդ ամպարչտելոցն. ջնջեցից զմարդ 'ի վերայ ամենայն երեսաց երկրի, ասէ Տէր»: Նոյնպէս Եսթեր Ժ. (1). Յուդիթ Ե. (9). ԺԱ. (28). Որոց եւ ոչ մին յայտնի է բառական իմաստով ընդարձակութիւն կը յայտնէ: Սովորնիոց մարգարէութեան հատուածն ջրհեղեղի հատուածին շատ նման է. եւ սակայն յայտնի է՝ որ այդ ամենայն բառերն միայն Յուդայի եւ շատ շատ Փիւնիկեցոց եւ Բաբելոնեացի վրայ տարածուէր: Այսպէս դուցէ եւ պատժապարտ մարդկութեան ալ սահմանն բաժնեմք մնացեալ բնակիչի վայրերէ:

Ս. Վ. Ն.

ՀԱՅԱՍՏԻՊ ՆՇԻԱՐ ՄԸ

Ներկայ 1894 տարին Հայ լրագրութեան Դարագարձ Յոբելեանն ըլլալով՝ Պատկերիս Պատ. Ընթերցողաց կը նուիրենք Հայ Տպագրութեան փոքրիկ այլ հետաքրքրական մի նշխարն:

Բամպակեայ 108 տարեկան պառւած թերթ մը՝ մասնաձիշկ կ'ընէ՝ Հրէից Քահանայապետին եւ ծերակոյտ ժողովոյն՝ վերջին անգամ Քրիստոսի Տեառն մերոյ դէմ գումարած ժողովին անգամներն յականջ յանուանէ եւ իրենց խօսածն բառ առ բառ կը պատմէ:

«Ճշմարիտ պատկեր է՝ կ'ըսէ՝ եւ օրինակ անիրաւ դատաստանին ընդդէմ Քրիստոսի»: Որչափ իրաւացի է այս խօսքն չըզիտեմ. սակայն վստահելի չեմ կարծեր, — Քահանայապետին հետ միասին՝ քսան հոգւոց ժողով է, քսան քառակուսի աղիւսաձեւերու մէջ ամփոփուած իւրաքանչիւր ժողովական անդամի անունն եւ խօսքն:

Զախէն դէպ յաջ կը յաջորդեն անուանք եւ խօսք. ընդհանրապէս 'ի Դրոց քաղուածոյ են եւ թարգմանութեան հոս ունի հայերէնն: Անիրաւ հրէական դատաստանին իբր ճշմարիտ պատկեր կրնայ հաւատացուիլ այս. բաւական է անգամ մը կարդալ եւ հրէական խառնիճադանճ խմաստներու յաջորդաբար կրկնութիւնն կը համոզէ շուտով:

Հետաքրքրական է հետեւեալն. — «Որ 'ի Վեննայ 'ի ներքոյ երկրի դտաւ 'ի վէմ քանդակեալ, եւ ըստ այնմ զաղափարի զպատճէն օրինակադրեցաք առանց այլայլութեան, որ է այսպէս»:

Ըստ այսմ բաւական չահեկան կ'երեւի Յիշեալ քսան աղիւսաձեւերուն տակ կրկին մեծկալ աղիւսաձեւ խորշեր կը բանայ, եւ առաջնոյն մէջ Պիղատոսի վճիռն 'ի Դրոց քաղելէ յետոյ՝ երկրորդին մէջ սիրուն նորութեամբ մը Քրիստոսի Տ. Մ. դատապարտութիւնն յամի Փրկչին 34 յապրիլի 3 կը դնէ: Հետադատելի է այս:

Սակայն որպէս զի հրէական ժողովին խառն 'ի խուռն աղմուկին նմանի այս ալ, 'ի սոորիւ լուսանցքին մօտ կը յաւելու՝ «Տպեալ յամի Փրկութեան մերոյ 1784 յունիսի 8 'ի Սանկտպետրքուրգ»:

Ի՞նչ որ ալ լինի, եթէ միով եթէ միւսով եթէ ապագրութեան թուականաւն, որ ապահով եմ թէ չատերէ անձանօթ է, միշտ հետաքրքրական է սոյն հատուկոտորն: Ըստ կարի նրմանաձեւն կը ներկայեմք հոս Պատ. Ընթերցողաց:

Ճշմարիտ պատկեր անիրաւ. դատաստանին ընդդէմ Քրիստոսի, որ 'ի վեցնայ 'ի ներքոյ երկրի 'ի վեմ քանդակեալ գտաւ, եւ ըստ այնմ գաղափարի զպատճեն օրինակագրեցաք առանց այլայլութեան. որ է այսպէս:

Սարէս Բարձցուք 'ի մէնջ զմիտեցու- ցին ըզ 'ի կո- րուստ ծնեալն Հայրենեաց:	Նիկողոս Եթէ օրէնքն մեր դատեն զքեզ, եթէ ոչ յոեն 'ի նմանէ կամբտա- նեն 'ի նմա:	Տէրաբէս Արդ որ միտրե- ցուցանէ զժողո- վուրդն, պարտա- ւոր է մահու:	Եղէ Եթէ արդար ևս իցէ 'ի մահ դա- տեսի, քան ըզ- ժողովուրդն քա- րողութեամբ իւ- րով միտրեսցէ:
Յովսէփ Ընդէր թողումք զայլս զայս, զի արժանի է 'ի մահ վճռել:	Յովսէփ Կապեալ և կաշ- կանդեալ 'ի շրդ- թայս յաւիտեան մնասցէ:	Սապնի Թէ արդար իցէ և թէ անիրաւ- բայց զի ոչ հնա- զանդեցաւ օրե- նացն ծերոց՝ չէ արժանի կենաց:	Բօլիֆար Զմիտրեցուցին որ ըզՀայրենին և զամբոխն խռովէ՝ բառնալ պարտ է:
Ագիաս Յանցաւորն՝ չէ անծանօթ պատ- ճառաւ 'ի մահ մատնեալ:	Թերս Լաւ է զնա յաք- տոր դատել կամ առ կայսր առա- քել:	Բօղոբէօ Ընդէր եղան օ- րէնք եթէ ոչ պահպանին:	Սոլբալ Ոչ ինչ օրէնք զանպարտն երբեք 'ի մահ մատնե- ն. և զի՛նչ ապա մե- ղաւ սյրս այս:
Մէսա Եթէ արդար որ է՝ դարձցուք առ- նա. ապա եթէ անիրաւ 'ի բաց հանցուք 'ի մէնջ:	Բաբան Բայց ընդէր ե- ղան օրէնք եթէ ոչ զի պահեցին,	Սիմօն Բորոպոն Զոր օրէնս ունի ապա միտրեցու- ցին:	Ղաֆֆ Այնպէս սպառ- նացուք զի մի՛ հակառակեսցի մեզ. ապա եթէ ոչ հնազանդեսցի՝ պատժեցուք զնա:
Ռիֆար Օրէնքն՝ ոչ վանի այլոյ եթէ ոչ վան չարագործացն է հաստատեալ վան որոյ խոստովանես ցի սյրս սյս զյան ցանս իւր և ապա դատապարտեսցի:	Պարոն Եթէ ոչ արդար է՝ և ոչ անիրաւ- ընդէր ապա յա- պաղեմք, եւ ոչ վաղվաղակի 'ի մահ՝ կամ յաքսո- րէս դատեմք:	Յովսէփ Արիմաթ Արդարեւ պա- տուհասակած ին- նիմ, եթէ ոչ որ իցէ ընդ ամենայն քաղաքս՝ որ զայր արդար պաշտ- պանեսցէ:	Բահանայապետին Հրէից զճիւս. Ոչ գիտեք ընաւ- երբեք զինչ խնդ- րեք. զի լաւ է մեզ սուն միտք մեռա- նել քան ամենայն ժողովուրդեանն կո- րնչիլ:
Պիլատոսի Պահապանի զճիւս Քաւեալ եմ յարենէ արդարայդ տյ- դորեկ, առէք 'ի ձեզ և ձեզէն դա- տեսարուք:	Նախարարին Հրէից Պոնապաւոյ Պիլատոսի վճիռ մահու դատա- տանի, որ եղև իսկ 'ի Քաղաքն Ե- րուսաղէմ՝ 'ի սովորական տեղաւորն դատաստանի յանուանեալն Կապ- պադա, յամի Քրիստոսի 34, ՅԱպ- րիի 3:		

Տպեալ յամի փրկութեան մերոյ 1784. Յունիսի 8, 'ի Սանկտ-
պետրբուրգ:

ՊԱՏԱՐԱԳԱՄԱՏՈՅՑ

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ — ԿՐՕՆԱԿԱՆ

Եւրոպական կրօնական մամուլն վերջին օրերս աւելի եւս եռանդեամբ զբաղիլ սկսած է Արեւելեան Քրիստոնէայ Եկեղեցեաց կանոնական գրոց եւ 'ի մասնաւորի Ս. Պատարագի սպասարկութեանն ծանօթացունելու Արեւմտեան Եկեղեցին:

Այս աշխատութեան գլխաւորարար նիւթք՝ յունական եւ հայկական Եկեղեցեաց Պատարագամատոյցքն են:

Յունական բաժնին մէջ յատկապէս Ս. Բարսղի եւ Ոսկեբերանի Պատարագամատոյցքն կը նշմարուին, իսկ հայկականին մէջ այժմեան գործածականն:

Աւելորդ կը համարիմք նկատելն՝ թէ եւրոպական մամուլն իր թարգմանութեանց եւ գովասանական փառաբանութեանց մէջ՝ մերթ ընդ մերթ Բարսղի եւ Ոսկեբերանի հատուածքն եւ ազօթքն իրարու հետ չփոթած է, միոյն գործն միւսին վերագրելով եւ կամ շտապական պարզ չփոթութեամբ մը լաւ եւս ըսեմ. *le Moniteur de Rome* լրագրի չիշկմ յունիսի ո՛ր թիւն, յորում «Ոչ ոք արժանի յըմբօնեղոս մարմնաւոր ախտիւք» ոսկեբերանեան ազօթքն կը նուիրէ Բարսղի. զոր միոյն կամ միւսին յատկացունել խնդիր մ'է:

Միւս կողմէ աւելորդ դարձեալ կը կարծեմք յիշատակելն թէ հայկական բաժնին վրայ շատ շատ թերի է տեղեկութիւնն, թէ եւ միշտ եւ միշտ գովասանօք. վասն զի հայերէն այսօրուան Պատարագամատոյցն նախնականն եւ մշտատեւն եղած չէ մեր մէջ. ունիմք առաքելական պատարագամատոյց մը, ունիմք լուսաւորչեանն, որոց վաւերականութեանն վրայ եթէ խնդիր եւս ծագի՝ սակայն անտարակուսելի է հնութիւնն. ունիմք ուրիշ մ'ալ, Ս. Սահակայ Պատարագամատոյցն, որուն վրայ անհիմն կը համարիմ ամեն տարակոյս: Ունենալով 'ի ձեռին յիշեալ Գրոց մասնաւանդ վերջնոյն դադափարումն՝ սակայն ոչ

հաւանական հրամանն՝ կ'ենթադրեմ Վեհին, կը լռեմ: Իսկ այժմեան գործածականն զոր ունիմք հանապազօր 'ի ձեռին՝ ճշմարիտ է թէ շատ հին թարգմանութիւն մ'է, ոսկեղէն Դարու, սակայն գործածութիւնն այդպէս հին չթուիր ինձ: Բարսղի եւ Ոսկեբերանի Պատարագամատոյցներու քաղուածոյն է. սակայն շատ տեղ փոփոխուած, կոկուած: Համառօտ ակնարկս բաւական համարուի առ այդ:

'Ի Վենետիկ 1852ին հելլենական տպարանէն հրատարակուած յունարէն Յունական Եկեղեցւոյ Պատարագամատոյցն՝ «Աստուածային սպասաւորութիւնն սրբոց հարցն մերոց Յովնանու. Ոսկեբերանի եւ Բասիլիոսի Մեծի եւ Գրիգորի Աստուածաբանի» վերնագրով, ինձ առաջնորդ առած եմ, եւ որով փոքրիկ տեսութիւն մը կ'ընծայեմ ընթերցողաց: Սոյն այս յունական օրինակն 1884ին Մարտի մէջ եռանդուն սիրելի ընկեր մ'էր ինձ. որչափ յուշ եւ որչափ ուրուշ . . .

Մատչիմք յառաջ:

Յունականն եւ հայկականն այժմեան գործածութեան մէջ եղողքն են:

Ոսկեբերան եւ Բարսղ միօրինակ սկիզբն ունին.

«Պօօք Առաջադրութեան». կարմրադեղ:

«Աստուած Աստուած մեր, որ գերկնաւոր Հացդ» եւայլն, ծանօթ աղօթքով. ապա՝ «Սարկաւագն ելանէ 'ի բեմեն եւ երիցս երկրպագեալ ասէ՝ — Օրհնեա Տէր: — Քանանայն 'ի ձայն. — Օրհնեալ քագաւորութիւնն Հօր եւայլն. «Դասն. — Ամեն»:

«Ապա պառտախանի տալ Դասն՝ մի առ մի որ զկնի խաղաղութեանցն՝ ասելով. — Տէր ողորմեա:

«Սարկաւագն. — 'Ի խաղաղութեան զՏէր աղագնացողք: Վասն վերին խաղաղութեան եւ փրկութեան անձանց մերոց զՏէր: . . .

Վասն սրբոյ Տանն այսորիկ եւ հաւատով զգուշութեամբ եւ երկիւղիւ Աստուծոյ՝ եղելոյն 'ի սմա. . . .

Վասն Եպիսկոպոսապետին մերոյ (այս անուն), պատուական քահանայից, 'ի Քրիստոս ռարկաւալաց եւ ամենայն ուխտի մանկանց, եւ վասն ժողովրդականաց

Վասն բարեպաշտ եւ աստուածաուէր թագաւորաց ամենայն պալատանն եւ զօրաց նոցին Վասն զի խոր-

տակեացէ եւ հնազանդեցուացէ ընդ ոտիւք նոցա զամենայն ա-
տելի եւ զթշնամի. . . Վասն սուրբ Տաճարիս այսորիկ, ողջոյն
քաղաքիս, դաւառիս եւ հաւատով 'ի նոսա բնակելոց . . .

Վասն բարեխառնութեան օդոց, պողաբերութեան երկրի
եւ խաղաղական աւուրց. . . Վասն նաւելոց, ճանապարհորդելոց,
ախտացելոց, վաստակելոց, եւ այլն. զՏէր . . .

Վասն ապրեցուցանելոյ զմեզ յամենայն վշտաց, 'ի բար-
կութենէ, 'ի վտանգաց եւ 'ի չարութենէ. . . Ընկալ կեցո եւ
ողորմեա եւ պահեա զմեզ Աստուած 'իչնորհս քո:

Զամենասուրբ, զանարատ, զամենօրհնեալ, զփառաւորեալ
զԴիսոյ մեր զԱստուածածին եւ զմիշտ կոյսն Մարիամ՝ ընդ ամե-
նայն սուրբս յիշելով՝ զանձինս մեր եւ զմիմեանս եւ զամենայն
զկարիս մեր Քրիստոսի Աստուծոյ յանձն արասցուք:

Քահանայն. — Զի քեզ վայելին ամենայն փառք՝ պատիւ
եւ երկրպագութիւն, Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ, այժմ,
եւ այլն:

ԱՂՕԹՔ Ա. ՄԵՍԵՂԻԱՅ

«Քահանայն ասէ 'ի ծածուկ. — Տէր Աստուած մեր որոյ
կարողութիւնդ անքնին է եւ փառքդ անհասանկի, որոյ ողոր-
մութիւնդ անչափ է եւ մարդասիրութիւնդ անճառ. դու Տէր
ըստ քումբ զթութեան նայեաց 'ի մեզ եւ 'ի Տաճարս յայս, եւ
արա ընդ մեզ եւ ընդ աղօթակիցո մեր առատապէս զողորմու-
թիւն քո եւ զզթութիւն քո Սարկաւագն. — եւ եւս խաղա-
ղութեամբ զՏէր աղաչեսցուք:

«Ընկալ, կեցո՛ եւ ողորմեա. եւ այլն: Զամենասուրբ, զա-
նարատ, եւ այլն: Քահանայն 'ի ձայն. — Զի քո է կարողութիւն
եւ քո է թագաւորութիւն եւ զօրութիւն եւ փառք, Հօր եւ
Որդւոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ, այժմ, եւ այլն:

ԱՂՕԹՔ Բ. ՄԵՍԵՂԻԱՅ

«Քահանայն ասէ 'ի ծածուկ. — Տէր Աստուած մեր կեցո՛
զժողովուրդս քո եւ օրհնեա զժառանգութիւնս քո, զլրութիւն
Եկեղեցւոյ քո պահեա, սրբեա զսիրօղոս դեղոյ տան քո, դու ըզ-
նոսա փառաւորեա աստուածային քո զօրութեամբդ եւ մի՛ թո-
ղուր զմեզ. գլուսացեալքս 'ի քեզ:

«Սարկառագն. — Եւ եւս խաղաղութեամբ զՏէր աղաչեալ
ցուք:

Ընկալ կեցո, եւայլն:

Ձամենասուրբ, զանարատ, ամենօրհնեալ, եւայլն:

«Քահանայն 'ի ճայն. — Ձի բարերար եւ մարդասէր ես
Աստուած, եւ քեզ տացուք փառս Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյդ
սրբոյ, այժմ, եւայլն:

ԱՂՕԹՔ Գ. ՄԵՍԵՂԻՍԹ

«Ե» ասէ Քահանայն 'ի ծածուկ. — Որ զհասարակաց զայս
եւ զմիաձայն մեզ շնորհելով զաղօթս, որ եւ զերկուց եւ զերից
միաձայնելոց յանուն քո զխնդրուածս պարգեւել խոտացար,
դու եւ այժմ զժողովից քոց խնդրուածս յօգուտն կատարեալ,
ուսուցանելով մեզ յայսմ յաւիտենիս զզիտութիւն քումդ ճշ-
մարտութեան եւ 'ի հանդերձեալն զկեանս յաւիտենականս պար-
գեւելով:

ԱՂՕԹՔ 'Ի ՄՈՒՏՍ ԱԻԵՏԱՐԱՆԻՆ.

«Ե» ասէ Քահանայն 'ի ծածուկ. — Տէր Տէր Աստուած
մեր որ կարգեցեր յերկինս զդատս եւ զզինուորութիւնս հրեշ-
տակաց եւ հրեշտակապետաց 'ի սպաս փառաց քոց, արա ընդ
մուտս մեր մտանել եւ որբոց հրեշտակաց եւ լինել պաշտօնա-
կից մեզ եւ փառաբանակից քումդ բարերարութեան. զի քեզ
վայելէ ամենայն փառք՝ պատիւ եւ երկրպագութիւն Հօր եւ
Որդւոյ եւ Հոգւոյդ սրբոյ, այժմ եւայլն:

«Սարկառագն. — ՁՏէր աղաչեսցուք:

«Քահանայն 'ի ճայն. — Ձի սուրբ ես Աստուած մեր եւ քեզ
տացուք փառս Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյդ սրբոյ, այժմ եւ միշտ:

«Սարկառագն. Եւ յաւիտենանս եւ յաւիտենից:

ԱՂՕԹՔ ԵՐԵՔՍՐԲԵԱՆ ԵՐԴՈՑ.

«Ե» Քահանայն աղօթէ 'ի ծածուկ. — Աստուած սուրբ որ
'ի սուրբս հանգուցեալ եւ երեքսրբեան ձայնիւ 'ի սերովբէից
գովեալ՝ եւ 'ի քրտովբէից փառաբանեալ, եւ յամենայն երկնային
զօրութեանց երկրպագեալ, որ յոչնչէ գոյացուցեր, եւայլն. ծա-
նօթ աղօթքն. իսկ վերջն՝ 'ի ճայն. — Ձի սուրբ ես Տէր Աս-
տուած մեր եւ քեզ տացուք փառս Հօր եւ Որդւոյ, եւայլն:

ԱՂՕԹՔ ՆԱԽ ՔԱՆ ԶԱԽՆՏԱՐԱՆՆ

«Ասե Գահանայն 'ի ծածուկ. — Ծագեա 'ի սիրտս մեր մարդասէր Տէր զանխառն լոյս զաստուածգիտութեանդ, եւ զաչս մտաց մերոց բաց իմանալ զաւետարանական քարոզութիւնս, չնչեա 'ի մեզ եւ զերանաւէտ պատուիրանաց քոց զերկիւղ՝ զի զմարմնոյ ցանկութիւնս նուաճելով 'ի հոգեւոր վարս կրթեսցուք, զամենայն զհաճոյս քո գիտել եւ առնել: Զի դու ես լոյս հոգեոց եւ մարմնոց մերոց Քրիստոս Աստուած, եւ քեզ վայելէ փառք հանդերձ անսկիզբն Հարբդ եւ ամենասուրբ եւ բարերար եւ կենդանարար Հոգւովդ, այժմ, եւ այլն:

Մինչ հոս Բարսղեան եւ Ոսկերերանի Պատարագամատոյցք զոյգ ընկերացան. աստ փոքրիկ տարբերութիւն մը ունին, Ոսկերերանեանն կը յաւելու:

«Զկնի առետարանին դասն երիցս կրկնե. — Տէր ողորմեա: Այս յաւելուածն չունի Բարսղ, ապա կը հաշտուին դարձեալ, այսպէս:

«Սարկաւագն. — Ասասցուք ամենեքեան 'ի ողորմանց եւ 'ի բովանդակ մտաց, ասասցուք. Տէր ամենակալ Աստուած հարցն մերոց աղաչեմք զքեզ լուր եւ ողորմեա:

Ողորմեաց մեզ Աստուած ըստ մեծի ողորմութեան քում, աղաչեմք զքեզ լուր եւ ողորմեա:

ԱՂՕԹՔ ԲԱԶԿԱՏԱՐԱԾ ՊԵՂԱՏԱՆԱՅՆ.

«Ե» ասե Գահանայն խորհրդաբար. — Տէր Աստուած մեր զբազկատարած զաղաչանս ծառայից քոց, եւայլն. ծանօթ աղօթքն:

Սարկաւագն. — Եւ եւս աղաչեսցուք վասն բարեպաշտ եւ ուղղափառ Քրիստոնէից:

Եւ եւս աղաչեսցուք վասն Արհիեպիսկոպոսին մերոյ (այս անունն):

Եւ եւս վասն Եղբարց մերոց Երիցանց՝ Քահանայից՝ Սարկաւագաց եւ Միանձանց, եւ ամենայն եղբարց մերոց 'ի Քրիստոս, աղաչեսցուք:

Եւ վասն պատուական եւ երանելի հիմնադրաց Տանս այսորիկ՝ աղաչեսցուք. եւ վասն հանգուցելոց հարց եւ եղբարց

մերոց որք աստ թաղեցան, եւ վասն որոց ընդ ամենայն ուրեք ուղղափառաց:

Եւ եւս աղաչեսցուք վասն ողորմութեան, կենդանութեան, խաղաղութեան, առողջութեան, փրկութեան, թողութեան եւ քաւութեան մեզայ ծառայից Աստուծոյ, եւ Ուխտի տանս այսորիկ:

Եւ եւս եւ վասն պողաբերից եւ բարերարաց Սրբոյ եւ հրաշագարի տաճարիս, վաստակաւորաց, սաղմոսերգուաց եւ վասըն առաջիկայ ժողովրդեանս, սպասողաց մեծի եւ առատ ողորմութեան առ 'ի քէն:

«Քահանայն 'ի ճայն. — Զի ողորմած եւ մարդասէր եւս Աստուած, եւ քեզ վայելէն փառք Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյդ սրբոյ, այժմ, եւայլն:

«Սարկաւագն. — Սրբեցարուք Երեխայք 'ի Տէր. Հաւատքս վասն երեխայից խնդրեսցուք. Զի ողորմեսցի նոցա Տէր:

Արասցէ զի ուսցին նոքս զբանս ճշմարտութեան. Յայտնեսցէ նոցա զկտակս արդարութեան. Ժողովեսցէ զնոսա 'ի սուրբ կաթուղիկէ եւ յառաքելական Եկեղեցիս յայս:

Ընկալ կեցո եւ ողորմեա եւ պահեա զնոսա Տէր քոյին չնորհիւդ:

Երախայք երկիր պագէք Տեառն:

*
**

Գիտենք որ Պատարագին Ս. Խորհրդոյն սկզբնաւորութիւնն Պատրաստութիւն մ'է պարզ եւ յարգարունք գէպ 'ի մեծ Ողջակէզն անարիւն պատարագին, ուստի ոչ էական մասն:

'ի հնումն Քրիստոնեայք Եկեղեցւոյ մէջ անխտիր չէին մաներ. անոնք որ 'ի Քրիստոս հաւատալով դեռ չէին մկրտութեան արժանացած՝ Տաճարին արտաքին գաւիթն կը կենային «Երախայք 'ի Քրիստոս» անուամբ, եւ երկաթեայ կամ փայտէ վանդակապառիւ կը զատուէին հաւատացեալ ժողովէն. այդ գաւիթն «Երախայից դասն» էր ինչպէս ցայժմ կը տեսնուի. Հոն Երախայք մինչեւ բուն պատարագին Խորհրդոյն սկիզբն կը կենային. Քահանայն կուտար վերջին օրհնութիւնն եւ Սարկաւագն «Մի որ Երախայից եւ մի որ 'ի քերահաւատից մերձեսցի յաստուածային Խորհուրդս» ըսելով կը հրամայէր Երա-

խայից՝ ապաշխարող հաւատացելոց՝ դուրս ելլել Տաճարէն, ընդ որս եւ անարժան կամ անպատրաստ հաւատացելոց. ընդարձակ ժամանակ կը թողու մինչեւ ամենքն հնազանդին եւ երախայից յոգնախուժը բազմութիւնն կարենայ դուրս ելլել. ապա կը հրամայէ Սարկաւազն զոներն գոցել. զդրունս զդրունս ամենայն իմաստութեամբ եւ զգոշութեամբ. եւ ապա հաւատացեալ հօտին զառնալով յարէ՝ ի վեր ընծայեցոցեք զմիտս ձեր Աստուածային երկիրդիս:

Այս կրկին հրամանաց միանգամայն հնազանդելով՝ գեղեցիկ քարձուածքով մը հայերէն Նկեղեցին կը պատասխանէ, — «ՈՒՆԻՄՔ» — որ է գոցեցինք զոներն (ունել, զնել զգուռն), եւ 'ի վեր վերցուցինք միտքն (ունել առ Աստուած զմիտս):

Այսպէս Պատարագին սկիզբն՝ կամ պատրաստութիւնն՝ եւ լաւ եւս երախայից պատարագն աստ կը լմնայ, եւ Մեծ խորհրդեան երկրորդ յառաջաբանն կ'ըսկսի. ուստի բուն իսկ պատարագամատոյցքն այս կէտէն կրնայ համարուիլ:

Առաջին մասն զոր թարգմանելով զրինք հոս՝ Ոսկերեքանի եւ Բարսղի միանգամայն յօրինած Պատարագի սպասհարկութեան իբր նախադրուածն են. բայց թէ մեծաւ մասամբ որո՞ւ գործն է, չեմք ուզիր աստէն քննել. սակայն վասն զի Պատարագն այս կէտէն պիտի սկսի՝ ուստի մեր քննելիք Պատարագամատոյց զրոց զանազանութիւնքն աստի զգալի կ'ըլլան:

Կրկին Պատարագամատոյցք Սարկաւազին բերնով հրամայեցին Երախայից՝ Երկիր պագանել Տեառն. արդ կ'աղօթէ Քահանայն մինչ Երախայք խոնարհած են:

ԱՂԹՔ ԵՐԱԽԱՅԻՑ ՅԱՌԱՋ ՔԱՆ ԶԲԱՆԱԼՆ ԶԾՐԱՐՆ

«Ասէ քահանայն խորհրդաբար»

Ս. Բարս. — Տէր Աստուած մեր որ 'ի յերկինս բնակեալ ես եւ հայլս յարարածս քո, նայեա 'ի ծառայս քո յԵրախայս՝ որք խոնարհեցուցին զպարանոցս իւրեանց առաջի քո, տուր նոցա զթեթեւ լուծն, արա զնոսա անգամս պատուականս Նկեղեցւոյ քոյ սրբոյ եւ արժանաւորեա զնոսա աւազանաւն վերածննդեան, թողութեան մեղաց եւ անապական հանդերձին, եւ ճանաչելոյ զքեզ ճշմարիտդ Աստուած մեր:

Ոսկ. — Տէր Աստուած մեր որ 'ի բարձունս բնակեալ ես
և զխոնարհս տեսանես, որ 'ի փրկութիւն առաքեցեր ազգի
մարդկան զմիածին քո Որդի եւ զԱստուած զՏէր մեր Յիսուս
Քրիստոս, դարձո զաշտ 'ի ծառայս քո յերախայս զլիակորեալս
առաջի քո եւ արժանաւորեա զնոսա 'ի պատշաճ պատրաստու-
թիւն աւաղանաւն վերածննդեան եւ քաւութեան մեղաց եւ ա-
նապականութեան հանգերձին. ժողովեա զնոսա 'ի քո սուրբ
կաթողիկէ եւ յառաքելական Եկեղեցի, համարեա զնոսա յընտ-
րեալ հօտի քոյ:

Ապա միասին Բարս. եւ Ոսկ.

«Քահանայն ի ճայն. — Զի եւ նոքա ընդ մեզ փառաւո-
րեացն զամենապատիւ եւ զոքանչելի սնուն քո Հայր եւ Որդի
և Հոգի սուրբ, այժմ, եւայլն:

«Զկնի աղօթիցն արևոս. Քահանայն գծրարն եւ ըստ սովո-
րութեանն տարածանէ:

Սարկաւագն. — Որ երախայքդ էք առ զուրս կէք. երա-
խայքդ երթայք 'ի բաց, երախայքդ արտաքս գնացէք. մի ոք
յերախայից:

Հաւատացեալք, եւ եւս խաղաղութեան զՏէր աղաչեա-
լուք:

Այլ եւս Երախայք զուրս են Տաճարէն. կ'ըսկօի Հաւատա-
ցելոց Պատարագն:

(Շարունակելի)

Ս. Վ. Ն.

Գառլիէ Մարմիէեն Էջ մը

Ո՛վ բան մը կարդացած չ'է այդ ուղեւորութեանց անխնջ
գրչին բազմազան արտադրութիւններէն. ո՛վ ճաշակած չ'է իւր
պատմութեանց քաղցրութիւնը ուր բացատրութեանց նկարա-
զրտկանը եւ վսեմ խորհրդածութիւնք թեւ թեւի տալով կը միա-
նան միշտ իրարու:

Գառլիէ Մարմիէ ճամբորդած է 'ի Զուլցերլա, Հոլանտա,

Գերմանիա, Հիւսիսային Եւրոպա, մինչեւ իսկ Ամերիկայ՝ իբր զիտուն հնախօս եւ միեւնոյն ժամանակ իբր զրազէտ:

Յետագայ հատուածիկը գաղափար մը պիտի տայ մեզ Մարմիէի Բնութիւնն վրայ ունեցած խորին զգացումին որ կը լնուր իւր բանաստեղծի եւ արուեստագէտի հոգին:

«Կենաց լաւագոյն յուզմանցը թուոյն մէջ պէտք եմ հաշուել անոնք զոր կ'զգամ բնութեան տեսարանները զիտելով Գեղածիծաղ գիւղի մը տեսքը սիրտս կը բանայ եւ զայն աւելի սիրաւորի եւ աւելի ողորմասէր կը կացուցանէ. դարնանային զով առաւօտեան մը վայելումը աչքէս արցունք բերելու չափ սիրտս կը շարժէ եւ երբէք այնքան բարեպաշտութիւն զգացած չ'եմ որչափ ամառուան երեկոյնները, 'ի տես զեղեցիկ արեւամուտի մը՝ Վանական վէպ մը մեզ կ'աւանդէ թէ Սուրբ Թովմաս Ագուլնացի իւր աղօթիցը եռանդէն մղուած՝ խուցին առաստաղին վրայ ելած էր. մենք ալ մի՞թէ այդպէս չ'ենք բարձրանար երկրային աշխարհէն՝ կրօնային հոգեպիշ հայեցողութեան մը բուռն յուզմամբ՝ Նոքա որ չ'են հաւատար թէ այն տեղերը ուր մարդիկ կը բնակին մշտակայ ազդեցութիւն մը կը գործեն մարդոյ վրայ, կը սխալին կարծեմ: Ինձ այնպէս կը թուի որ մեր կեանքը ինքնիրեն անհամ եւ անգոյն ջրոյ մը կը նմանի, երկնից ներքեւն է որ նա կը փթթի. զինքը չրջապատող պատկերներն են որ իրեն կուտան իւր լոյսն ու տպաւորութիւնքը: Զի կա՞յ արդեօք սերտ առնչութիւն մը եւ տեսակ մը խորհրդաւոր խնամութիւն ընդ մէջ մեր եւ այն զանազան շնչաւոր եւ անշունչ էակաց որ զմեզ կը չրջապատեն, ընդ մեր Ֆիզիքական գործարանաց, մտաւորական կարողութեանց եւ գաշտերու որ մեզ կուտան իրենց պտուղներն ու ծաղիկները (որ մեզ կը բուրեն իրենց անուշահոտութիւնքը), թռչնոց որ զմեզ կ'ըզբօսցնեն իրենց դայլայլիկներով, բարձրաբերձ ծառոց որ զմեզ կը պատուարեն իրենց ռստերուն տակը՝ մեր ուրախութեանց ու ցաւոցը մէջ. եւ վերջապէս հողին՝ ուստի ելած ենք եւ ո՛ւր կը մտնենք յաջորդաբար մեր կենաց զանազան խաւերէն անցնելով, եւ ուր կերթանք վերջնականապէս նիրհելու:

«Սակաւաթիւ են փառաց եւ բազմին ընտրեալները. բայց, այդպէս արդեօք առօնք ունին արքայութիւնը երկրիս վրայ: Ո՛չ, անշուշտ: Ես տեսայ հարուստներ որոց յափրանքը, ձանձրութիւնը, ամբողջութիւնը՝ դուրս կը շարժէին, եւ աղքատներ ալ ընդ հակառակն որ հոգւոյ ճշմարիտ ուրախութիւնն ունէին: Խո-

նարհ ողորկապատեանը (crustacée), զոր Բեռնարդու-ճգնաւոր
կ'անուանեն, դո՛ւ է երբ ծովեզրին վրայ կը դանէ պարապ խե-
փոր մը յորում կարենայ բնակիլ: Փոքր խալանջը որ կը ծաղկի
դարնան, աւազուտ հողի մը վրայ, իւր բոլոր կեանքը կը նմանի
վսեմաբերձ մայրիի որ կը բարձրանայ Լիբանանու բարձանքը
վրայ. եւ ցօղին կաթիլը կը ցոլացնէ արեւուն լոյսը այնպէս ինչ-
պէս Ովկիանոսի մեծ ալիքը:»

Յ. Ունճեան

ՊՈՒԿՈՑԻ ԵՐԻՅՈՒ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՄՐԲՈՒՀԻ ՄՈՆԻԳԱՅԻ

ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Վ. ՍԲԻԿԵԱՆ

(Շարունակութիւն) (*)

Կը բաղձայի որ ժամանակը ներէր ինծի հոս քրիստոնեայ
հայրութեան ու մայրութեան տարեդիրներն բանալու. կրնայի
ան ժամանակ ընթերցողացս սրտերը քաղցր ու հեշտին զմայլ-
մամբ մը թրթռել, ցուցնելով իրենց հոյակապ հողիներու կըր-
կին սերունդը. այս է՝ նախ ուղղակի ի լոյս եւ ի ճշմարտու-
թիւն գիմողներունը, եւ երկրորդ անոնցը, որոնք, բարէ, լու-
սոյ եւ ճշմարտութեան կը համին, միայն թէ՛ ինչպէս Պ. Տը

(*) Տե՛ս Պատկեր Դ. տարի Ը-է 24:

Մէտքերը կ'ըսէ, ներքսամուտ կորագիծ մը դեկուլ, որ զիրենք՝ իրենց ճամբայ ելած կէտին կը դարձնէ կը բերէ: Թէ առաջնոց եւ թէ վերջնոց մէջ կը տեսնէիք թէ ճշմարիտ մօր մը ձեռօք դրոշմուած աստուածային նկարագիրն ինչպէս խոր կը արպաւորուի հոգւոյն վրայ: Ո՞վ էր, օրինակի ազագաւ, զԲեռնարդոս սուրբ ընտղն, ո՞վ էր զլինքն այնպիսի մաքրութեամբ ու զօրութեամբ զարդարողն եւ այն աստիճանի Աստուծոյ սիրովը բորբոքողը, իւր հայրը՝ Թէսէն, իւր սուրբ մայրը՝ Ալէթ: Իսկ զսրբուհի Շանդալ. ո՞հ, ինքը մայր ալ չունէր, բայց՝ Յրէմիոյ գահերէց անուամբ ծանօթ ատենակալն ունենալով, ունէր, ի՞նչ ըսեմ, հայր մը թէ մայր մը թէ երկուքն ալ միանգամայն: Իսկ զսուրբ Սիմփորիանոս, որուն արդեօք պարտական է իւր կենացն ու մահուան ժամանակ գործած անթիւ զիւցազնական գործքերը, եթէ ոչ իւր քաջընտիր մօրը՝ Աւգոստինետայ: Կարելի է արդեօք Որդինէսին, այսպիսի մեծ ու քաղցր հանճարոյ տէր անձին անունն արտաբերել, առանց յիշելու անոր յարգելի հօրը Լեւոնիդէսին՝ որորոցին վրայ ծնած, որդւոյն կուրծքն՝ իբրեւ Հոգւոյն սրբոյ տաճար յարգանօք համբուրելը: Իսկ զսուրբ Յովհան Ոսկեբերան, միթէ իւր սքանչելի մօրը քաջալերելովը չէ՞ր որ՝ նոյն իսկ եպիսկոպոս ըլլալէն վերջը, այնպիսի վսեմ մասածութեանց եւ մեծանձն յառաջադրութեանց վերացաւ բարձրացաւ: Դարձեալ ո՞վ սուրբ ըրաւ զՍ. Աթանաս, զսուրբ Ամբրոսիոս, զսուրբ Գրիգոր Մեծ, եւ յետին ժամանակներս՝ զսուրբ Լուգովիկոս, զսուրբ Եղուարդ, զսուրբ Փրանկիսկոս Աստիղային, եւ արդի ժամանակներս, զսուրբ Փրանկիսկոս Սալէզեան, զսրբուհի Թէրէզիա: Հարկ կ'ըլլայ ամբողջ զիւցազունքն ու համօրէն սուրբերը մի առ մի թուել, վասն զի մինչեւ հիմայ եղած ու տեսնուած չէ զրեթէ ամենեւին եւ ոչ մէկ սուրբ մը, որուն Աստուած արժանաւոր հայր կամ մայր մը տուած չըլլայ. այնպիսի հայր կամ մայր մը որ կարող ըլլայ՝ իբրեւ Կարապետ, պատրաստել իւր որդին Աստուծոյ անոր սահմանուած մեծամեծ փաճանհերու: Եւ եթէ երբեմն պատմութեան մթութիւնը թոյլ չի տար որ սրբոյ մը հոգին կրթող ու զաստիարակող պատուական ձեռքերը տեսնուին, չըլլայ թէ անով տարակուսիք անոնց դոյութեան վրայ. ինչպէս որ ես Միքայէլ Անճէլոյի քանդակած մէկ արձանը կամ Ռաֆայելի նկարած մէկ պատկերը տեսած ժամանակս, առանց չառ հոգ ընելու, որ անունին վրան դրոշմուած է թէ ոչ, կը նկատեմ զանոնք, եւ ան իրենց սկիզբն

ու ծագումը չըջապատող մթութեան մէջէն՝ որ առ տառերն ունայն անուն մը միայն աչքէս կը ծածկէ, կ'ողջունեմ զիրենք յղանալու եւ ի լոյս ընծայելու մի միակ կարողութիւն ունեցող անհամեմատ մեծ հանճարը:

Վաղեմի հռչակաւոր եւ առ երևոյթ թեթեւամտութեամբն հանդերձ, խորադնին մատենագրի մը խօսքն է թէ «ի հղօրաց եւ ի բարեսց ծնանին հղօրք եւ արք բարիք» այսինքն ուժեղ-ներէն՝ ուժեղ, եւ քաջերէն՝ քաջ մարդիկ յառաջ կուղանս Սա-կայն սուրբ զիրքը լաւ եւս կ'ըսէ, որովհետեւ այս գեղեցիկ մը-տածութեան վրայ նշոյլ մ'ի բարձանց կը յաւելու. «Ազդ ուղ-ղոց օրհնեցի» (1) այսինքն՝ արդարեւնայն այնպիսի սրղիններ պի-տի ծնանին, որ Աստուծոմէ օրհնուելու արժանի պիտ'որ ըլլան: Եւ այս միշտ ճշմարիտ պիտի մնայ ի պատիւ եւ ի վառս քրիս-տոնեայ մարդ:

Գալով այն հոգիներու, որոնք՝ թէպէտ գեղեցկութեամբ ա-ռաջնոց հաւատար, բայց մինչեւ որ կորսնցուցած լուսոյ ծամ-բանին վերստին գտնեն, խաւարի մէջ տրտում ախուր, ճշմար-տութիւնէ հեռու դանուկնուն վրայ անհանդիստ, եւ մօրերնուն բացած վէրքին ցաւերը կրելով կը թարթափին: Այս կարգի հո-ղւոց նկատմամբ սոյն զիրքս այնպիսի օրինակ մը իւր մէջը կը բռնանալէ որ աւելորդ կը համարիմ ուրիշ օրինակներ ի մէջ բերել: Պիտի տեսնէք այս օրինակէս թէ ճշմարիտ մօր մը ձե-ռօք զրոշմուած աստուածային նկարագիրն ինչպէս խոր կը տը-սլաւորուի տղուն հոգւոյն վրայ, եւ եթէ կրնան արդեօք՝ նոյն խիկ ամենաստուիկ կիրքերն այս նկարագիրն անոր վրայէն բառ-նալ ջնջել երբէք:

Միայն թէ զիտէք արդեօք, ո՞վ մարք, թէ տղու մը հոգ-ւոյն խորքը թափանցելու համար, ճրչափ ցաւ ու վիշտ կրելու է. երկրաւոր որդեծնութեան ցաւերն անոնց քովն ոչինչ են. եւ բնական ալ է, վստն զի աշխարհքիս ամենամեծ գործողութիւնը տղուն հոգին կրթել ու դաստիարակելն է: Մատենագրին մէկը՝ զրիչը ձեռքէն վար զնկով կը գոչէ, ահա լինցուցի այս տոժա-նելի երկատիրութիւնս տասնուհօթը զիչեր աշխատելէս վերջը. անոր պատճառաւ կրած նեղութեանցս յիշատակաւը դեռ սոսկաւ-լով, կը նկատեմ զայն անձկութեամբ սրտի եւ կը հարցնեմ ինք իրենս թէ ինչ ընդունելութիւն պիտի գտնէ արդեօք ձայնս մարդկան ասջեւ: Կտրո՞ղ էք գուք ալ, ո՞վ մարք, նոյնն ըսել:

(1) Սաղմ. ձժԱ. 2.

միթէ դուք ալ ձեր որդւոցը հոգւոյն դաստիարակութեանը պատ-
ճառաւ կրած նեղութիւններնուդ յիշատակաւը դեռ կը սոսկաք.
արդեօք պիտի կարենայ օր մը ձեզի համար ալ ըսուիլ այն խօս-
քը, զոր Օգոստինոս իւր հիմնալի մօրը նկատմամբ՝ որուն վա-
րուց պատմութիւնը հոս ձեզի կ'ընծայեմ, ըսած է, թէ՛ «չատ
աւելի ցաւ ու նեղութիւն կրեց, զիս ի ճշմարտութիւն եւ յա-
ռաքինութիւն ծնանելու քան աշխարհք բերելու ժամանակը»
Այս է ահաւասիկ մատենիս բովանդակած առաջին համարը, եւ
համոզուած եմ որ մեր այս ողորմելի դարուս համար շատ կա-
րեւոր ու պատշաճաւոր է:

Երկրորդ համար մըն ալ կը պարունակէ սոյն զիրքս, ոչ
սակաւ կարեւոր, որ առաջնոյն անմիջական հետեւութիւնն է:
Ստուգիւ ինչ բանի կը ծառայէր Աստուծոյ՝ որդւոց հոգւոյն վը-
րայ նուիրական կնիքը զրոյմելու համար աստուածային զօրու-
թիւն մը մայրերու տալը, եթէ ի յուզել կրից, անոնց երկրորդ
զօրութիւն մըն ալ չնորհած չըլլար, առաջնոյն պէս ամենակա-
րող եւ անվրէպ, այսինքն է՝ իրենց որդիքը յաջողութեամբ պաշտ-
պանելու եւ ուզած ժամանակին, զանոնք ամէն վտանգներէ
ազատելու զօրութիւնը:

Միթէ նոյն պատճառի համար չէ՞ Աստուծոյ սա զարմա-
նալի օրէնքը հաստատելը, որ երբ պատանին իւր վաւճառն ու
բոցակէզ հասակին կատարը ելլելու վրայ է, հայրն անդին կը
սկսի անկէ իջնալու. մինչ դեռաւոյս օրիորդն՝ վեշտասանամեայ
հասակին մէջ երջանկութիւն ծծելու յուսով կը մօտեցնէ չըր-
թունքն զիւթական բաժակին, մայրն անդին նոյն բաժակն ար-
դէն պարպած անոր մըուրը կը քամէ, եւ մինչդեռ ինքն աշ-
խարհքիս խաբեպատիր ունայնութեանց ինչ ըլլալն աղէկ ճանչ-
նալով կը հրաժարի անոնցմէ, որդիքն անդին անոնցմով չլացած
խաբուելու վտանգի մէջ են. ինչո՞ւ այս ամենայն. որպէս զի
կարենան որդիք՝ այն չրթանց վրայ՝ որոնց անկեղծութեանը վը-
րայ երբեք չեն երկրայիր, զոնեւ խօսք մը, որ կարող ըլլայ զի-
րենք այն խաբէութիւններէն ազատել:

Դարձեալ նոյն նպատակաւ չէ՞ արդեօք որ Աստուած հայ-
րութեան անսակ մը նախատեսութիւն չնորհած է. որով կը դու-
շակեն հայրն ու մայրն իրենց որդւոյն համար մօտաւուս վը-
տանգները եւ անոնցմէ զերծանելու ապահով միջոցները: Միթէ
նոյն պատճառի համար զարձեալ չէ՞ որ Աստուած հայրութիւնը
գլխովին սուրբ ստեղծեց, եւ երբեմն, նոյն իսկ յաւամայս դա-

տապարտեց այնչափ հայրեր՝ մի եւ նոյն նիւթի վրայ իրարու բոլորովին հակառակ ու վսեմ զգածմանց, որուն յաճախ կը հանդիպէնք աշխարհքիս վրայ եւ չենք գիտեր թէ ինչպէս սահմանենք այնպիսի վարմունք մը, որ մարդուն ծիծաղն ու լացքը միանգամայն կը չարժէ: Կը ճանչնամ ատենակալ մը, պատուաւոր, սիրահան ու հանճարեղ անձ մը, միայն թէ իր հանճարը մինչեւ նոյն ժամանակ սուրբ իրերը ծաղրելէն ի զատ բանի մը գրելթէ ամենեւին չէր գործածած: Վերջերս օր մը իրեն այցելութեան գացի, ի՞նչ տեսնեմ. իւր դռնապանը՝ տասնութէկ տասնութերեք տարեկան վայելուչ օրիորդիկ մը, առաջին հազորդութեան պատրաստուելու վրայ ըլլալուն, ծնկացը վրայ նստեցողած, քրիստոնէականէն անօր հարցումներ կ'ընէր. ներս մանկու ժամանակս խորհրդոց ինչ ըլլալը կը մեկնէր. ամէն տեղ, կ'ըսէր խորհուրդ կայ, բնութեան մէջ, ընկերութեան մէջ, մանաւանդ մարդուս վրայ, ուստի զարմանք չէ որ յԱստուած ալ գտնուիչ եւ տեսնալով թէ աղջկին արարութեամբ ամէն ըսածներն կ'ըմբռնէ՝ ուրախացած ինծի կը կրկնէր անոր սուած պատասխանները, այն բարեխաջող խօսքերը, որ քաղցր է ժողովուրդ տղոց բերնէն: Այս զուարճալի տեսարանը տեսնելուս, միտքս եկաւ Տիտրոյին՝ իւր աղջկանը ձեռքէն բռնած Սէն — Սիւլբիս քրիստոնէականի տանիլը, եւ զայն զլուխ առ զլուխ անձամբ անոր մեկնելը, եւ ուրիշ մատենագրի մը՝ որուն անունը չեմ ուզեր հոս յիշել, վասն զի գեռ կենդանի է, որդւոցը իւր սենեակը մըտնելն արդիւած ըլլալը, որպէս զի չըլլայ թէ՛ դրասեղանին վրայ թուղթերը կարդալով, աչուրնին պղծութիւն Բոլոր աշխահք տպահանդ հոգը չէ, մանաւանդ թէ կ'ուզէ ամենայն բաղձանօք, բայց՝ ինչ պիտ'որ ընես, հայր է չի կրնար իւր դուստրն տպահանել: Ո՛հ, ինչ զարմանալի ու վսեմ հակառութիւն զոր ամենայն ուրեք կը գտնենք մեր ժամանակները. շատ անգամ մարդը՝ իբրեւ մարդ, թեթեւամիտ, սկեպտիկական, ամպարբիշտ, սուշք իրերը այպանող կ'ըլլայ, բայց՝ իբրեւ հայր, միշտ սուրբ է: Աստուած այսպէս ուզած է տղոց պաշտպանութեան համար:

Բայց գլխաւորաբար, տղոց վտանգի մէջ գտնուած ժամանակ, զիրենք պաշտպանելու համար է, որ Աստուած հարց ու մարց սրտին մէջ այն անյաղթելի գորութիւնը դրած է, որուն քանի մը օրինակը վերը յիշեցինք: Սակայն բիւր վառք Աստուծոյ անճառելի բարութեանը, որ մարք իրենց որդւոցը ժամանակաւոր կենաց պաշտպանութեան համար կրած վշտերնէն ու

հեղուկութիւններնէն շատ աւելին կրած են անոնց հոգւոց փրկութեանը համար: Վիշտ կրել, իրենց որդիքը վիշտերէ ազատելու համար, կրած են, առիւծնելու բերանը նետուիլ, նետուած են, շաղթներով զիշեր ցորեկ հիւանդ որդւոցը տնկողիններուն պըլուխը հսկել, հսկած են: Մինչեւ նաեւ շատ անգամ իրենց որդւոցը համար կեանքներին զոհելին տեսած ու զարմացած եմ, ոչ այնչափ ունեցած սէրերնուն՝ որչափ քաջութիւններնուն վերայ, ասկէց աւելի ինչ կրնայ մէկն ընել իւր սիրելւոյն համար: Այսու ամենայնիւ դարձեալ կը կրկնեմ անոնց հողիները փրկելու համար հաղարապատիկ աւելի գործած են: Վասն զի իւր սիրելւոյն համար մեռնիլը, ո՛հ, չէ, սիրոյ վերջին ճիգը չէ, որովհետեւ զոհին ալ ամենակատարեալը չէ. ամենակատարեալ զոհն ու ամենատառտիկ ցաւն ոչ թէ իւր կեանքն, այլ՝ մօր մը նըկատմամբ իւր որդւոյն կեանքն զոհելն է, այսինքն այն առաքիւնի մեծ համարել ճշմարտութիւնը, առաքինութիւնը, պատիւը, հոգւոյն ճշմարիտ դեղեցկութիւնը, որդւոյն յաւիտենական կեանքն, որ վոխանակ այն սուրբ իրերը թառամած թարշամած տեսնելու լաւագոյն կ'ընտրէ որդւոյն մահը տեսնելը:

Ձեռ յիշեր թէ ո՞ր փրկիտիւնն է՝ որ ինք իրեն սա խնդիրն առաջարկելով թէ՛ ինչ է մարդը, հետեւեալ գեղեցիկ սահմանը կուտայ. «Մարդն արդարութեան համար իւր կեանքը տալու կարող էակ մըն է»: Բայց քրիստոնեայ մօր մը ուսմանը շատ աւելի զարմանալի է, այնպիսի էակ մ'է մայրն որ արդարութեան համար նոյն իսկ իւր որդւոյն կեանքը տալու կարող է, այնչափ կը սիրէ արդարութիւնն ու ճշմարտութիւնը, այսինքն Աստուծոյ իւր որդւոյն հոգւոյն մէջ օթեւանին, որ լաւագոյն կը դասէ տեսնել այն նիւթական կեղեկին փշրին ու ոչնչանալը քան թէ Աստուծոյ այն բնակութիւնէն վերտուիլը. այնպիսի էակ մըն է որ չարին երեւան ելած ժամանակ, երկսայրի առաջարկութեանց մէջ, այսինքն՝ որդւոյն կամ ժամանակաւոր եւ կամ յաւիտենական կորուստը յանձն առնելու կէտին, չի տատամսիր եւ ոչ վայրկեան մը մատնելու անձամբ զորդին դահճին ձեռքը լաւագոյն համարելով անոր մեռնիլը քան պղծիլը: Այս է ահալաւորիկ Քրիստոսի Տեառն մերոյ՝ քրիստոնեայ մայրերը ստեղծելով, աշխարհքիս տուելը բացած զարմանալի տեսարանը:

{Շարայարեյի}

ԱՌ ԶԵՌՆ

Բ Ա Ռ Ա Գ Ի Ր Ք

ԼԱՏԻՆԵՐԷՆ—ՀԱՅԵՐԷՆ

Ի ՊԷՏԱ ԴՊՐՈՑԱՅ

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐԵԱՅ

Տ . ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Վ . ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ՈՒՍՈՒՑԻՉ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ՅՈՒՐԲԱՆԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻ
ՆԻ Ի ՀՌՈՎՄԵՍԱԿԱՆ ԿՂԵՐԱՆՈՑԻ

Ի ՀՌՈՎՄ

Ի ԲԱԶՄԱԼԵԶՈՒԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆԻ

Ս . ԺՈՂՈՎՈՅ ՏԱՐԱԾՄԱՆ ՀԱԽԱՏՈՅ

1893 — ՌԵԽԲ

ՊԱՏԿԵՐ տասն եւ հինգ օրը մի անգամ կը հրատարակուի:

Բաժանորդագրութեան տարեկան գինն է
Կ. Պօլսոյ համար 40 դաճեկան
Դաւառաց եւ օտար երկիրներու համար
բղթատարի ծախքն ի միասին հաշուելով 50 « «

Խորաքանջիչք թիւ 2 դահեկան

ՊԱՏԿԵՐԻ խմբագրատունն է ի Բերա, Եեշիլ փողոց
Թիւ 1, ուր պետք է դիմել բաժանորդագրութեան եւ քերթին
վերաբերեալ այլ ամենայն խնդրոց համար:

RÉDACTION DU BADGUERE

Constantinople, Péra, rue YÉCHIL N ° 1